Qabul qilindi: 22-noyabr 2026-yil • Ma’qullandi: 24-noyabr 2026-yil • Nashr qilindi: 26-noyabr 2026-yil

GIDROMORF TUPROQLARDA G‘O‘ZA EKINI YETISHTIRISHDA DIGUMIFIKATSIYANING OLDINI OLISHNING ORGANO-SIDERAL USULLARI

Xursanov Ulug‘berdi Choriyevich

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti

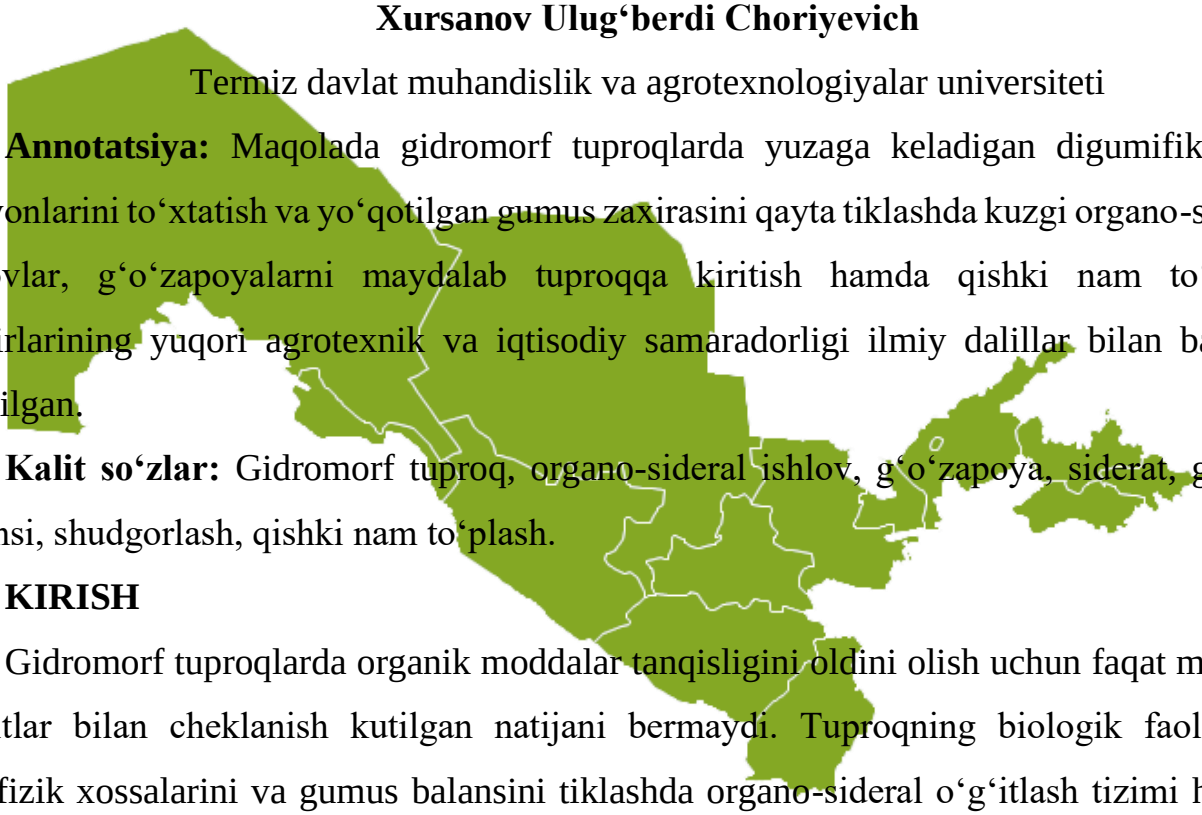

Annotatsiya: Maqolada gidromorf tuproqlarda yuzaga keladigan digumifikatsiya jarayonlarini to‘xtatish va yo‘qotilgan gumus zaxirasini qayta tiklashda kuzgi organo-sideral ishlovlar, g‘o‘zapoyalarni maydalab tuproqqa kiritish hamda qishki nam to‘plash tadbirlarining yuqori agrotexnik va iqtisodiy samaradorligi ilmiy dalillar bilan batafsil yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Gidromorf tuproq, organo-sideral ishlov, g‘o‘zapoya, siderat, gumus balansi, shudgorlash, qishki nam to‘plash.

KIRISH

Gidromorf tuproqlarda organik moddalar tanqisligini oldini olish uchun faqat mineral o‘g‘itlar bilan cheklanish kutilgan natijani bermaydi. Tuproqning biologik faolligini, agrofizik xossalarini va gumus balansini tiklashda organo-sideral o‘g‘itlash tizimi hamda qishki meliorativ tadbirlar hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. G‘o‘za hosili yig‘ib olingandan keyingi kuzgi davr tuproq unumdorligini boyitish uchun eng qulay vaqt hisoblanadi.

TADQIQOT OBYEKTI VA USULLARI

Tadqiqotlar davomida oktyabr oyida paxta hosili to‘liq yig‘ib olingach, tajriba maydonlaridagi g‘o‘zapoyalar maxsus reza-maydalagichlar yordamida 3–5 sm hajmda maydalandi. Maydonga gektariga 20 tonna yarim chirigan go‘ng va suli+vika (30 kg/ga) aralashmasidan iborat siderat ekinlari ekilib, Lemken shudgorlash agregatlari yordamida 28–32 sm chuqurlikda agdarib haydaldi. Dekabr oyida esa tuproqni yuvish va qishki nam to‘plash sug‘orishlari (1800–2200 m3/ga) amalga oshirildi.

OLINGAN NATIJALAR VA ULARNING TAHLILI

Kuzgi va qishki agrotexnik tadbirlar majmui natijasida yozda yo‘qotilgan gumus miqdori (1.16%) dekabr oyiga kelib 1.24% gacha muvaffaqiyatli qayta tiklandi. Bu esa yozda yuzaga kelgan gumus yo‘qotilishining 66.7% qismi to‘liq kompensatsiya qilinganini isbotladi. Shuningdek, sideratlar va maydalangan g‘o‘zapoya poyalari tuproqning agrofizik xossalarini tubdan yaxshilab, haydov qatlamidagi zichlikni 1.42 dan 1.35 g/cm3 ga tushirdi va harakatchan fosfor hamda yalpi azot miqdorini oshirdi.

XULOSA

G‘o‘zapoyalarni daladan chiqarmasdan maydalab tuproqqa kiritish, kuzgi sideratsiya va organik o‘g‘itlarni qo‘llash gidromorf tuproqlarda digumifikatsiyaning oldini olish, tuproq strukturasini saqlash va unumdorlikni barqaror oshirishning eng samarali va ekologik toza yo‘lidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Bahromov I., Tojiyev M. Tuproqshunoslik va agrokimyo asoslari. Toshkent, 2018. - 240 b.

2. Xoliqov B.M. G‘o‘za va almashlab ekish tizimlarida tuproq unumdorligi // Paxtachilik ilmiy jurnali. - 2018. - №3. - B. 8-11.

3. Hakimov Z., Nosirov R. Siderat ekinlarning organik moddalar balansidagi roli // Agro-ilm ilmiy ilovasi. - 2023. - №5. - B. 56-58.

4. Eshonqulov B., Karimov A. Sug‘oriladigan o‘tloqi tuproqlarda gumus balansi // Agro Pro. - 2021. - №6. - B. 33-36.

5. Smith P., Goulding K.W. Greenhouse gas mitigation in agriculture // Philosophical Transactions of the Royal Society B. - 2019. - Vol. 363. - P. 789-813.

6. Dokuchayev V.V. Ucheniye o zonax prirody. - Moskva: Selsxozgiz, 1948. - 156 s.

7. O‘zbekiston Respublikasining Yer kodeksi. - Toshkent: Adolat, 2023.